

כט ויהי | בחצי הלילה ויהיה הבה כל-בכור בארץ מצרים מבכר פרעה הישב על-כסאו עד בכור השכי אשר בבית הבור וכל בכור בהמה:

ויהי | בחצי הלילה ויהיה הבה כל-בכור בארץ מצרים מבכר פרעה הישב על-כסאו עד בכור השכי אשר בבית הבור וכל בכור בהמה:

והיה בפלגות ליליא ויי קטל כל בוכרא בארעא דמצרים מבוכרא דפרעה דעתיד למתב על פרוסי מלכותיה עד בוכרא דשביא די בבית אסירי וכל בוכרא דבעירא:

ל ויקם פרעה לילה הוא וכל-עבדיו וכל-מצרים ותהי צעקה גדלה במצרים כי-אין בית אשר אין-שם מת:

ויקם פרעה לילה הוא וכל-עבדיו וכל-מצרים ותהי צעקה גדלה במצרים כי-אין בית אשר אין-שם מת:

וקם פרעה ליליא הוא וכל עבדוהי וכל מצרים והות צוחתא רבתא במצרים ארי לית ביתא די לית הוה ביה תמן מתא:

לא ויקרא למשה ולאהרן לילה ויאמר קומו צאו מתוך עמי גם-אתם גם-בני ישראל ולכו עבדו את-יהוה כדברכם:

ויקרא למשה ולאהרן לילה ויאמר קומו צאו מתוך עמי גם-אתם גם-בני ישראל ולכו עבדו את-יהוה כדברכם:

ויקרא למשה ולאהרן ליליא ואמר קומו פוקו מגו עמי אף אתון אף בני ישראל ואזילו פלחו קדם יי כמא דהיתון אמרין:

~~~~~ רש"י ~~~~~

(כט) ויהי, כל מקום שנאמר ויהי, הוא ובית דינו, שהני"ו לשון תוספת הוא, כמו פלוני ופלוני. הבה כל בכור, אף של אמה אחרת והוא במצרים. מבכר פרעה, אף פרעה בכור היה, ונשתיר מן הבכורות, ועליו הוא אומר: (שמות ט טו) "בעבור זאת העמדתיד, בעבור הראתך את-כחי" — בים סוף. עד בכור השכי, שהיו שמחין לאידם של ישראל, ועוד, שלא יאמרו: יראתנו הביאה פרענות זו. [בכור השכי] ובכור השפחה בכלל היה, שהרי מנה מן החשוב שבכלן עד הפחות, ובכור השפחה חשוב מבכור השכי:

(ל) ויקם פרעה, ממשותו. לילה, ולא כדרך המלכים בשלש שעות ביום. הוא, תחלה, ואחר כך "עבדיו", מלמד שהיה הוא מחזר על בתי עבדיו ומעמידן. כי-אין בית אשר אין-שם מת, יש שם בכור — מת, אין שם בכור — גדול שבבית קרוי בכור, שנאמר: "אף אני בכור אתנהו" (תהלים פט כח). דבר אחר: מצריות מזנות תחת בעליהם וילדות מרוקנים פנויים, והיו להם בכורות הרבה, פעמים חמשה לאשה אחת — כל אחד בכור לאביו:

(לא) ויקרא למשה ולאהרן לילה, מגיד שהיה מחזר על פתחי העיר וצועק: 'היכן משה שרוי, היכן אהרן שרוי, גם אתם,

לֹב גַּם-צִאנְכֶם גַּם-בְּקִרְכֶם קָחוּ כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתֶּם וּלְכוּ וּבִרְכַתֶּם גַּם-אֹתִי:
גַּם-צִאנְכֶם גַּם-בְּקִרְכֶם קָחוּ כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתֶּם וּלְכוּ וּבִרְכַתֶּם גַּם-אֹתִי:
אִף עֲנֹכוֹן אִף תּוֹרְכוֹן דְּבָרוֹ כִּמָּא דִּי מִלְּתוֹן וְאַזִּילוּ וְצִלוּ אִף עָלַי:

לג ותחזק מצרים על-העם למהר לשלחם מן-הארץ כי אמרו בלנו מתים:
ותחזק מצרים על-העם למהר לשלחם מן-הארץ כי אמרו בלנו מתים:
ותקיפת מצרים על עמא לאוחתאה לשלחתהון מן ארעא ארי אמרו בלנא מיתין:

לד וישא העם את-בצקו טרם יחמין משארתם צררת בשמלתם על-שכמם:
וישא העם את-בצקו טרם יחמין משארתם צררת בשמלתם על-שכמם:
ונטל עמא ית לישיהון עד לא חמע מותר אצותהון צריר בלבשיהון על כתפיהון:

לה ובני-ישראל עשו כדבר משה וישאלו ממצרים כלי-כסף וכלי זהב ושמלת:
ובני-ישראל עשו כדבר משה וישאלו ממצרים כלי-כסף וכלי זהב ושמלת:
ובני ישראל עבדו כפתגמא דמשה ושאילו ממצרים מנין דכסף ומנין דזהב ולבושין:

לו ויהיה נתן את-תן העם בעיני מצרים וישאלום וינצלו את-מצרים:
ויהיה נתן את-תן העם בעיני מצרים וישאלום וינצלו את-מצרים:
ויי זהב ית עמא לרחמין בעיני מצרים ושאילנון ורוקיננו ית מצרים: פ

רש"י

הגברים. גם-בני ישראל, השף. ולכו עבדו את ה' כדברכם, הכל, כמו שאמרתם ולא כמו שאמרתי אני, בטל "לא אשלח",
בטל "מי ומי ההלכים", בטל "רק צאנכם ובקרכם יצג":

(לב) גם צאנכם גם בקרכם קחו [כאשר דברתם], מהו "כאשר דברתם" — "גם-אתה תתן בידנו זבחים ועלת" (לעיל י כה).
וברכתם גם אותי, 'התפללו עלי שלא אמות, שאני בכור':

(לג) בלנו מתים, אמרו: לא כגזרת משה הוא, שהרי אמר: "ומת כל בכור" (לעיל יא ה), וכאן אף הפשוטים מתים, חמשה
או עשרה בבית אחד (מכילתא):

(לד) טרם יחמין, המצריים לא הניחום לשהות כדי חמוץ. משארתם, שירי מצה ומרור (מכילתא). על שכמם, אף על פי
שבהמות הרבה הולכו עמם, מחבבים היו את המצות (מכילתא):

(לה) כדבר משה, שאמר להם במצרים: "וישאלו איש מאת רעהו" (לעיל יא ב). ושמלת, אף הן היו חשובות להם מן הכסף
ומן הזהב, והמאחר בפסוק, חשוב (מכילתא):

(לו) וישאלום, אף מה שלא היו שואלים מהם, היו נותנים להם: אתה אומר אחד, טל שנים ולף. וינצלו, ורוקיננו:

לו ויסעו בני ישראל מרעמסם סבתה כשש מאות אלף רגלי הגברים לבר משה:
ויסעו בני ישראל מרעמסם סבתה כשש מאות אלף רגלי הגברים לבר משה:
ונטלו בני ישראל מרעמסם לסכות פשת מאה אלפין רגלאין גבריא בר מטפלא:

לח וגם ערב רב עלה אתם וצאן ובקר מקנה כבד מאד:
וגם ערב רב עלה אתם וצאן ובקר מקנה כבד מאד:
ואף נוכראין סגיאין סליקו עמהון וענא ותורין בעירא סגי לחדא:

לט ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים ענת מצות כי לא חמץ פי גרשו ממצרים
ולא יכלו להתמהמה וגם צדה לא עשו להם:
ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים ענת מצות כי לא חמץ פי גרשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה
וגם צדה לא עשו להם:

ואפו ית לישא די אפיקו ממצרים גריצן פטירן ארי לא חמע ארי אתרכו ממצרים ולא יכילו לאתעכבא
ואף זודין לא עבדו להון:

מ ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה:
ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה:
ומותב בני ישראל די יתיבו במצרים ארבע מאה ותלתין שנין:

רשי

(לו) מרעמסם סבתה, מאה ועשרים מיל היו, ובאו שם לפי שעה, שנאמר: "ואשא אתכם על כנפי נשרים" (להלן יט ד).
הגברים, מבן עשרים שנה ומעלה:

(לח) ערב רב, תערוכות אמות של גרים:

(לט) ענת מצות, חררה של מצה. בצק שלא החמיץ קרוי מצה. וגם צדה לא עשו להם, לדרך. מגיד שבחן של ישראל,
שלא אמרו: היאך נצא למדבר בלא צדה, אלא האמינו והלכנו. הוא שמפרש בקבלה: "זכרתי לך חסד נעוריהך אהבת
כלולתיך, לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה" (ירמיה ב ב-ג). ומה שזכר מפרש אחריו, "קדש ישראל לה' וגו'" (מכילתא):

(מ) אשר ישבו במצרים, אחר שאר הישיבות שישבו גרים בארץ לא להם. שלשים שנה וארבע מאות שנה, בין הכל,
משנולד יצחק עד עכשו היו ארבע מאות שנה. משהיה לו זרע לאברהם, נתקיים: "כי גר יהיה זרעך" (בראשית טו יג), ושלושים
שנה היו משנגזרה גזרת בין הבתרים עד שנולד יצחק. ואי אפשר לומר בארץ מצרים לבדה, שהרי קהת מן הבאים עם
יעקב היה. צא וחשב כל שנותיו וכל שנות עמרם בנו ושמונים של משה, לא תמצאם כל כך. ועל פרוח הרבה שנים
היו לקהת עד שלא ירד למצרים, והרבה משנות עמרם נבלעים בשנות קהת, והרבה משמונים של משה נבלעים בשנות
עמרם. הרי, שלא תמצא ארבע מאות לביאת מצרים, והזקקת לומר על פרוח, שאף שאר הישיבות נקראו גרות ואפלו
בחרון, (פענין) שנאמר: "אשר גר שם אברהם ויצחק" (בראשית לה כז), ואומר: "את ארץ מגריהם אשר גרו בה". לפיכך

מא ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה ויהי בעצם היום הזה יצאו כל-צבאות יהודה מארץ מצרים:

ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה ויהי בעצם היום הזה יצאו כל-צבאות יהודה מארץ מצרים: והיה מסוף ארבע מאה ותלתין שנים והיה בכרן יומא הדין נפקו כל חיליא דיי מארעא דמצרים:

מב ליל שמרים הוא ליהודה להוציאם מארץ מצרים הוא-הלילה הזה ליהודה שמרים לכל-בני ישראל לדרתם:

ליל שמרים הוא ליהודה להוציאם מארץ מצרים הוא-הלילה הזה ליהודה שמרים לכל-בני ישראל לדרתם:

ילי נטיר הוא קדם יי לאפקוהון מארעא דמצרים הוא ליליא הדין קדם יי נטירין לכל בני ישראל לדרתהון: פ

מג ויאמר יהודה אל-משה ואהרן זאת חקת הפסח כל-בן-נכר לא-יאכל בו: ויאמר יהודה אל-משה ואהרן זאת חקת הפסח כל-בן-נכר לא-יאכל בו: ואמר יי למשה ולאהרן דא גזירת פסחא כל בר ישראל דישתמד לא יכול ביה:

מד וכל-עבד איש מקנת-כסף ומלתה אתו אז יאכל בו: וכל-עבד איש מקנת-כסף ומלתה אתו אז יאכל בו: וכל עבד גבר זביני פספא ותגזר יתיה בכך יכול ביה:

רש"י

אפה צריך לומר "כי גר יהיה זרעך" (לעיל ו ד), משקה לו זרע. וכשתמנה ארבע מאות שנה משנולד יצחק, תמצא מביאתן למצרים עד יציאתן מאתים ועשר שנה, וזה אחד מן הדברים ששנו לתלמי המלך (מגילה ט):

(מא) ויהי מקץ שלשים שנה וגו', ויהי בעצם היום הזה, מגיד שפיון שהגיע הקץ לא עכבן המקום פהרף עין. בתמשה עשר בניסן באו מלאכי השרת אצל אברהם לברו, בתמשה עשר בניסן נולד יצחק ובתמשה עשר בניסן נגזרה גזרת בין הבתרים (מכילתא):

(מב) ליל שמרים, שהיה הקדוש ברוך הוא שומר ומצפה לו לקיים הבטחתו להוציאם מארץ מצרים. הוא הלילה הזה לה, הוא הלילה שאמר לאברהם, בלילה הזה אני גואל את בניך. שמרים לכל-בני ישראל לדרתם, משמר ובא מן המזיקין (פסחים קט), כענין שנאמר: "ולא יתן המשחית וגו'" (פסוק כג):

(מג) זאת חקת הפסח, ביי"ד בניסן נאמרה להם פרשה זו. כל בן-נכר, שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים, ואחד נכרי ואחד ישראל מומר [משמר] במשמע (מכילתא):

(מד) ומלתה אתו אז יאכל בו, רבו. מגיד שמילת עבדיו מעכבתו מלאכל בפסח, דברי רבי יהושע. רבי אליעזר אומר: אין מילת עבדיו מעכבתו מלאכל בפסח. אם בן מה תלמוד לומר: "אז יאכל בו" — העבד:

מה תושב וְשָׁכִיר לֹא-יֹאכַל-בּוֹ:

תושב וְשָׁכִיר לֹא-יֹאכַל-בּוֹ:

תֹּתְבֵא וְאֶגִּירָא לָא יְכוּל בֵּיה :

מו בְּבֵית אֶחָד יֹאכַל לֹא-תוֹצִיא מִן-הַבַּיִת מִן-הַבָּשָׂר חוּצָה וְעֵצִים לֹא תִשְׁבְּרוּ-בּוֹ:

בְּבֵית אֶחָד יֹאכַל לֹא-תוֹצִיא מִן-הַבַּיִת מִן-הַבָּשָׂר חוּצָה וְעֵצִים לֹא תִשְׁבְּרוּ-בּוֹ:

בְּחִבּוּרָא חָדָא יִתְאַכַּל לָא תְּפִיק מִן בֵּיתָא מִן בְּסָרָא לְבָרָא וְגִרְמָא לֹא תִתְבְּרוּן בֵּיה :

מו כָּל-עֲדַת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ אֹתוֹ:

כָּל-עֲדַת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ אֹתוֹ:

כָּל בְּנֵשֶׁתָא דִּישְׂרָאֵל יַעֲבֹדוּן יְתִיה :

מח וְכִי-יִגֹּר אֶתְךָ גֵּר וְעָשָׂה פֶסַח לִיהוּהָ הַמּוֹל לּוֹ כָּל-זֶכֶר וְאִן יִקְרַב לַעֲשׂוֹתוֹ וְהָיָה כְּאִזְרַח

הָאָרֶץ וְכָל-עַרְל לֹא-יֹאכַל בּוֹ:

וְכִי-יִגֹּר אֶתְךָ גֵּר וְעָשָׂה פֶסַח לִיהוּהָ הַמּוֹל לּוֹ כָּל-זֶכֶר וְאִן יִקְרַב לַעֲשׂוֹתוֹ וְהָיָה כְּאִזְרַח הָאָרֶץ וְכָל-עַרְל

לֹא-יֹאכַל בּוֹ:

וְאִרִי יִתְגִּיר עַמְךָ גִּירָא וְיַעֲבֹד פֶּסַחָא קָדָם יְיָ מִגְזֹר לִיהָ כָּל דְּחִיבָא וּבְכֵן יִקְרַב לְמַעֲבֹדֶיהָ וְיִהִי כִּי-יִצִיבָא

דְּאֶרְעָא וְכָל עַרְלָא לֹא יְכוּל בֵּיה :

רש"י

(מז) תושב, זה גר תושב. וְשָׁכִיר, זה הנכרי. ומה תלמוד לומר, וְהָיָה עֲרָלִים הֵם, וְנֹאמַר "וְכָל עַרְל לֹא יֹאכַל בּוֹ" (פסוק מח)

— אלא כגון ערבי מהול וגבעוני מהול, והוא תושב או שְׁכִיר:

(מז) בְּבֵית אֶחָד יֹאכַל, 'בחבורה אחת' — שלא יַעֲשׂוּ הַנִּמְנָיִן עֲלָיו שְׁתֵּי חִבּוּרוֹת וְיִחְלְקוּהוּ. אֵתָּה אֹמֵר בְּחִבּוּרָה אַחַת,

או אינו אלא בבית אחד כְּמִשְׁמָעוֹ, וְלִלְמַד שְׁאֵם הַתְּחִילוֹ וְהָיָה אוֹכְלִים בְּחֻצָּר וְיִרְדוּ גִשְׁמִים שְׁלֵא יִכְנָסוּ לְבֵית, תלמוד לומר:

(לעיל יב ז) "עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר יֹאכְלוּ אוֹתוֹ בָּהֶם" — מִכָּאן שְׁהָאוֹכֵל, אוֹכֵל בְּשֵׁנֵי מְקוֹמוֹת. לֹא תוֹצִיא מִן הַבַּיִת, מִן הַחִבּוּרָה.

וְעֵצִים לֹא תִשְׁבְּרוּ בּוֹ, הָרְאוּי לְאֶכִּילָה, כְּגוֹן שֵׁשׁ עֲלָיו כְּזֵית בָּשָׂר, יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם שְׁבִירַת עֵצִים, אִין עֲלָיו כְּזֵית בָּשָׂר [ס"א:

או מח], אִין בּוֹ מִשּׁוּם שְׁבִירַת עֵצִים (פסחים פד):

(מז) כָּל-עֲדַת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ אֹתוֹ, לְמָה נֹאמַר, לְפִי שֶׁהוּא אֹמֵר בְּפֶסַח מְצִרִים: "שֶׁהָ לְבֵית אֶבֶת" (לעיל פסוק ג), שְׁנִמְנֵנו עֲלָיו

לְמִשְׁפָּחוֹת, יְכוּל אֶף פֶּסַח דּוֹרוֹת כֵּן, תלמוד לומר: "כָּל-עֲדַת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ אֹתוֹ":

(מז) וְעָשָׂה פֶסַח, יְכוּל כָּל הַמְּתַגִּיר יַעֲשֶׂה פֶסַח מִיָּד, תלמוד לומר: "וְהָיָה כְּאִזְרַח הָאָרֶץ" — מָה אִזְרַח בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר, אֶף

גֵּר בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר. וְכָל-עַרְל לֹא-יֹאכַל בּוֹ, לְהַבִּיא אֶת שְׁמֵתוֹ אֲחִיו מִחַמַּת מִיָּלָה, שְׁאִינוּ מוֹמֵר לְעַרְלוֹת, וְאִינוּ נִלְמַד מ'בֵּן

נֶכֶד לֹא יֹאכַל בּוֹ":

מט תּוֹרָה אַחַת יִהְיֶה לְאַזְרָח וְלַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם:

תּוֹרָה אַחַת יִהְיֶה לְאַזְרָח וְלַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם:

אוֹרֵיתָא חֲדָא יְהֵא לְיַצִּיבָא וְלַגִּיזָרָא דִּיתְגִּירוּן בִּינֵיכוּן:

ג וַיַּעֲשׂוּ כָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן כִּן עָשׂוּ:

וַיַּעֲשׂוּ כָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן כִּן עָשׂוּ:

וַעֲבָדוּ כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמָא דִּי פְקִיד יִי יְת מֹשֶׁה וְיְת אַהֲרֹן כִּן עֲבָדוּ: ם

נא וַיְהִי בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא יְהוָה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־צְבָאָתָם:

וַיְהִי בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא יְהוָה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־צְבָאָתָם:

וְהָיָה בְּכֹרֶן יוֹמָא הַדִּין אֶפִּיק יִי יְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם עַל חִילִּיהוּן: פ **שביעי**

רש"י

(מט) תּוֹרָה אַחַת וְגו', לְהַשׁוֹת גַּר לְאַזְרָח אִף לְשָׂאֵר מִצּוֹת שְׁבַת־תּוֹרָה (מכילתא):